

บทที่ 6

บทสรุป ข้อจำกัด จริยธรรมการวิจัย ข้อเสนอแนะ

ในบทที่ 6 นี้เป็นการกล่าวถึงบทสรุปจากงานวิจัย ข้อจำกัด จริยธรรมการวิจัย และข้อเสนอแนะ
ในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีลำดับการนำเสนอหัวข้อ คือ

- 6.1 บทสรุปจากงานวิจัย
- 6.2 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล
- 6.3 จริยธรรมการวิจัย
- 6.4 ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

6.1 บทสรุปจากงานวิจัย

6.1.1 ทรัพย์สินทางปัญญามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะในบริบทโลกาภิวัตน์

ในบริบทโลกาภิวัตน์ ประเทศที่ตกอยู่ในฐานะเป็นรองกว่าโดยเฉพาะเรื่องเทคโนโลยี ต้องพยายามเร่งตนเองให้ทันสภาพที่เป็นอยู่ คือ การดำเนินรอยตามประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นระบบเศรษฐกิจที่มาจากแนวคิดเสรีนิยมซึ่งพัฒนาภายใต้ การครอบงำของระบบทุนนิยมเต็มรูป โดยมีการแข่งขันเป็นปรัชญาพื้นฐาน ทั้งนี้ก็เชื่อว่าการแข่งขันนำไปสู่ประสิทธิภาพที่สูงขึ้นและนำไปสู่การพัฒนา ความเชื่อมโยงในประเด็นนี้คือ การอยู่ภายใต้อิทธิพลของการค้าเสรีและนโยบายระหว่างประเทศ ทรัพย์สินทางปัญญาอาจจะเป็นส่วนหนึ่งจากอิทธิพลดังกล่าว ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผลมาจาก ความคิดสร้างสรรค์ที่จะคิดและประดิษฐ์ผลงานที่จะก่อประโยชน์แก่สังคม และยังเป็นการคุ้มครองที่ สร้างช่วยความยุติธรรมในการการแข่งขัน และเป็นเสมือนการนำองค์ความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดในทางเศรษฐกิจ ซึ่งโดยมีความหวังว่าท้ายที่สุด สังคมส่วนรวมจะได้รับประโยชน์จากทรัพย์สิน ทางปัญญานั้น ๆ

ทรัพย์สินทางปัญญาได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญ เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของ ประเทศในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเจรจาระหว่างประเทศ ประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทาง ปัญญา ได้มีการถกกันอย่างกว้างขวาง โดยในเนื้อหาการคุ้มครองเรื่องของสิทธิบัตร ถึงความสมดุล ระหว่างผลประโยชน์ของผู้คิดค้นกับผลประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นจึงมีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะ ในแง่ ของการเข้าถึงยาและบริการสาธารณสุขต่าง ๆ อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันว่าในเรื่องของยานั้น ยา หนึ่งตัวกว่าจะพัฒนานั้นต้องใช้เวลาานาน ต้องทดลองทางคลินิกในมนุษย์ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย สูงสุด ดังนั้นทางผู้ผลิตเองก็มีความเสี่ยงในเรื่องของการลงทุน แต่อย่างไรก็ตามการคุ้มครองที่ยาวนาน ต่อเนื่อง ด้วยกลยุทธ์บางอย่าง อย่างเช่น การเกิด evergreening patent ก็จะมีผลกระทบต่อ การเข้าถึงยาที่จำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน

อาจกล่าวได้ว่าทุกซ่หน้กจากประเด็นปัญหาในเรื่องความไม่สมดุลดังกล่าว ก็คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ จะตกกับผู้ที่ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่ช่วยจะบรรเทาความ เจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของยาหรือบริการสาธารณสุขที่จัดเป็นทรัพยากรทางสุขภาพที่สำคัญต่อ การมีสุขภาวะที่ดี ปัญหาเหล่านี้จึงจัดเป็ความเสี่งที่คุกคามต่อการมีสุขภาวะที่ดี เพราะผลของการ เจ็บป่วยนั้นก่อให้เกิดการขาดความสมดุลของการดำเนินชีวิตและยังผลต่อเนื่องในเรื่องของการพัฒนา ศักยภาพของบุคคลเช่นกัน

6.1.2 ความสัมพันธ์ของทรัพย์สินทางปัญญากับหลักประกันสุขภาพ ในบริบทสังคมแห่งความเสี่ยง

การเกิดขึ้นของหลักประกันสุขภาพนั้น จุดประสงค์ก็คือ การเฉลี่ยความเสี่ยงและการป้องกันความเสี่ยงของเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงป้องกันความไม่แน่นอนของสุขภาพที่จะส่งผลก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อบุคคล และที่สำคัญก็คือ การสร้างหลักประกันที่แน่นอนว่าประชาชนจะไม่ถูกทอดทิ้ง ไม่ว่าจะมีความยากดึมิจน และเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

จากโจทย์ข้อที่ 1 ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสุขภาพมากที่สุดก็คือ สิทธิบัตร สัญญาอนุญาตเงื่อนไขเรื่องความเสี่ยงที่ได้ถูกปลูกขึ้นก็คือ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่มีกรอบการคุ้มครองที่เคร่งครัด ถูกมองว่ายังไม่เหมาะสมกับศักยภาพการพัฒนาของประเทศ ดังนั้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานของอาชีพ เช่นเกษตรกร และรวมไปถึงเรื่องของสุขภาพ การมองโลกาภิวัตน์ในแง่มุมมองความเสี่ยงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายอย่างในระบบสุขภาพ โดยเกิดขึ้นในแง่ของการป้องกันความเสี่ยง ลดความเสี่ยง เนื่องจากความเสี่ยงในปัจจุบันไม่อาจที่จะคาดคะเนผลลัพธ์ที่แน่นอนได้ และคนที่ด้อยโอกาสจัดเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงมากแต่กลับเข้าถึงเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยบรรเทาความเสี่ยงได้น้อยมาก

ในโจทย์การวิจัยนี้แนวคิดในเรื่องสังคมของความเสี่ยง ของ Beck ได้ถูกนำมาใช้ทั้งในเรื่องการได้รับความเสี่ยงจากการตัดสินใจของอื่น ซึ่งในกรณีนี้กลุ่มผู้ป่วยเอดส์เป็นกรณีศึกษาที่สำคัญและเป็นกลุ่มคนที่ได้รับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับความไม่แน่นอนของสุขภาพจากการตัดสินใจของกลุ่มผู้ที่มีอำนาจบางกลุ่ม นอกจากนี้ในเรื่องของ Boomerang effect ที่ผลลัพธ์ของการตัดสินใจได้ย้อนกลับมาทำลายที่ศูนย์กลางของผู้ก่อความเสี่ยง ซึ่งประยุกต์ใช้ได้อย่างชัดเจนในเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิบัตรยา แม้ว่าในความเป็นจริงยาที่สิทธิบัตรเป็นเพียงบางส่วนของยาที่มีในท้องตลาดและยาที่มีสิทธิบัตรมักเป็นยาสำหรับการรักษา การเจ็บป่วยด้วยโรคใหม่ ๆ และโรคเรื้อรัง แต่ประชาชนที่มีรายได้น้อยก็จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากข้อจำกัดของฐานะและรายได้ ดังนั้นที่พึงของประชาชนส่วนใหญ่ในเรื่องของสุขภาพ ก็คือ หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ แต่ผลที่คาดว่าจะกระทบต่อหลักประกันสุขภาพแห่งชาติก็คงเป็นเรื่องของงบประมาณที่จะใช้จ่ายในเรื่องยาและบริการทางการแพทย์ของประชาชนในประเทศที่คงต้องเพิ่มสูงขึ้นเป็นเท่าตัวซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะส่งผลให้ไม่ครอบคลุมการรักษาทั้งหมดที่จำเป็น เนื่องจากปัญหาเรื่องงบประมาณเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามทางสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติก็อยู่ในช่วงของการทบทวนและผลักดันที่จะพยายามทำให้

ประชาชนเข้าถึงยาและบริการสุขภาพที่จำเป็นเพื่อก่อให้เกิดสุขภาพดีถ้วนหน้าสำหรับประชาชนในประเทศ

6.1.3 ผลกระทบจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงด้านสุขภาพของผู้ป่วยเอดส์

การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องของสิทธิบัตร อย่างแรกสิทธิบัตรเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนายาชนิดใหม่ ยาชนิดใหม่เพิ่มโอกาสให้กับผู้ป่วยเข้าถึงยาที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัยมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยถึงประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้นในเรื่องของสุขภาพกับการเข้าถึงยา ในเรื่องของข้อกังวลเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรที่เคร่งครัดเกินไปก็จะส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยที่จำเป็นต้องใช้ยาที่ติดสิทธิบัตรเหล่านั้นเช่นกัน ในกรณีของผู้ป่วยเอดส์จากการศึกษาพบว่ากรณีที่ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงยาต้านไวรัสได้ ได้สร้างความแตกต่างอย่างมหาศาลให้กับชีวิตและครอบครัวช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและลดทอนตราบาปจากการเลือกปฏิบัติจากสังคม แต่กับประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้นจากกรอบการเจรจาการค้าเสรีและนโยบายในการตัดสินใจของภาครัฐได้ก่อให้เกิดอุปสรรคและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านสุขภาพและการพยายามจะยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากการศึกษาวิจัยได้พบว่าผู้ป่วยเหล่านี้ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ถูกกระทำจากการตัดสินใจของภาครัฐ มาเป็นผู้ที่พยายามส่งเสียงสะท้อนและแสดงพลังเท่าที่มีอยู่สื่อให้กับสังคมร่วมรับรู้ ดังนั้นพลังขับเคลื่อนของกลุ่มผู้ป่วยอาจจัดได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการมองโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดภาวะความไม่มั่นคงในรูปแบบใหม่ ๆ (new insecurity) และได้ทำให้ข้อกังวลในทางทฤษฎีหรือประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องการเจรจาการค้าเสรี กลายเป็นการตระหนักถึงความเสี่ยงอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จากกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาสุขภาพข้ามพรมแดนไปด้วย พลังของกลุ่มผู้ป่วยในการที่จะพยายามสื่อสารกับสังคมให้ตระหนักและทราบว่าเป็นปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ส่งผลร้ายแรงต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของพวกเขาอย่างไร

การที่กลุ่มผู้ป่วยพยายามที่จะสร้างตัวตนและขยายพื้นที่ทางสังคมให้ตนเองมากขึ้น ส่วนหนึ่งนั้นเพื่อลบภาพประสพการณ์ที่ต้องเผชิญกับความรังเกียจ เดียดฉันท์ การกีดกันอย่างรุนแรง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการโฆษณาณรงค์ถึงความน่ากลัว น่ารังเกียจและความตายจากโรค ซึ่งทำให้กลุ่มผู้ป่วยต้องใช้ชีวิตอย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ ได้กล้าเปิดเผยตนเอง ความป่วยไข้ที่เป็นทุกข์ ยิ่งทวีความทุกข์ซ้อนทับ ดังนั้นคงจะถึงเวลาในการปฏิวัติสิ่งที่ผ่านมา โดยปกติภาพของผู้ป่วยมักจะปรากฏขึ้นในการรับรู้ของสังคมก็ต่อเมื่อปัญหาได้ปะทุถึงขั้นรุนแรงหรือบานปลายเป็นความขัดแย้ง แต่กับกรณีการต่อสู้

ในเรื่องของสิทธิบัตร การขับเคลื่อนของกลุ่มผู้ป่วย นอกจากจะเป็นการต่อสู้ในระดับปัจเจกเพื่อการที่จะมีชีวิตอยู่แล้วยังเป็นเรื่องที่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะป็นนักวิชาการหรือประชาชนที่ให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าว กลุ่มผู้ป่วยเห็นว่ากรนำเสนองเรื่องราวความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นเหล่านี้สู่สังคม ไม่ใช่เพียงเป็นการสู้เพื่อตนเองแต่เป็นการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมแก่ผู้ป่วยทุกคนที่จำเป็นต้องใช้ยา รวมถึงลูกหลานในอนาคต ดังนั้นในกรณีของผู้เอดส์ ที่พยายามผลักดันประเด็นในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิบัตร ให้กลายเป็นที่รับรู้ในสังคมอย่างกว้างขวาง เพื่อลบความตื่นตระหนกในจิตใจจากการต้องตกอยู่ในภาวะของผู้ที่ถูกกระทำ ดังนั้นภาวะวิกฤตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนไม่ใช่เพียงข้อกังวลในทางทฤษฎี ในเรื่องนี้อาจสรุปด้วยคำสั้น ๆ ว่า สุขภาพบนความเสี่ยง ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นและนำไปสู่พลังทางสังคมที่เข้มแข็ง

6.2 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล

การลงสนามเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกพอสมควร เนื่องจากข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่องของการแสดงความคิดเห็นที่ค่อนข้างจะเป็นส่วนตัว ดังนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ ต้องการที่จะบรรยายสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบอยู่ รวมถึงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในภาคธุรกิจเดียวกัน ข้อมูลที่ได้รับบางส่วนจึงขอความกรุณาในการไม่ให้นำข้อมูลออกเผยแพร่ เพราะฉะนั้นข้อมูลในงานวิจัยนี้บางส่วนจึงไม่ได้นำมาเขียนและวิเคราะห์ในรายงานการวิจัยนี้ เพื่อเป็นการเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

6.3 จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลที่ค่อนข้างให้แสดงความคิดเห็นได้ค่อนข้างกว้าง และเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐหรือการตัดสินใจทางการเมืองมาเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถ้าหากมีการเผยแพร่ข้อมูลออกไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะขออนุญาตในการใช้สมมติ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ให้ข้อมูล และลดผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การติดต่อกับกลุ่มตัวอย่าง

การติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ หลังจากที่ผู้วิจัยค้นหาข้อมูลเบื้องต้นในหากรที่ต้องค้นหาผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในบทที่ 3 แล้ว ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้น โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนอนุญาตให้เข้าสัมภาษณ์ได้โดยไม่ต้องทำหนังสือขออนุญาต อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเองได้มีการส่งโครงร่างวิทยานิพนธ์และร่างคำถามไปให้รับทราบก่อนล่วงหน้า และเมื่อมีการตอบตกลงผู้วิจัยจะขออนุญาตนัดวัน เวลา สถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวก โดยในขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการต่าง ๆ เป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ความเป็นมาขั้นตอน รายละเอียดเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และวิธีการเก็บข้อมูล รวมถึงประเด็นคำตอบที่ต้องการทราบแก่ผู้ให้สัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ทุกครั้งที่มีการบันทึกเทป
3. ผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์ในสถานที่และช่วงเวลาให้ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกเสมอ

6.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การที่ประเด็นของผู้ป่วย HIV/AIDS ในเรื่องของการรณรงค์และต่อต้านการเฝ้าระวังการค้าเสรีไทย สหรัฐฯ ในประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานั้น เนื่องจากกรณีของกลุ่มผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อเหล่านี้ มีการรวมตัวและสร้างเครือข่ายมาก่อนอย่างยาวนานและต่อเนื่อง รวมถึงได้รับแรงสนับสนุนจากต่างประเทศ จึงจัดเป็นกลุ่มที่ต้องการให้มีพลังในการเรียกร้องและก่อให้เกิดประเด็นสาธารณะขึ้นมา ดังนั้นถ้าต้องการให้สังคมไทยได้เห็นภาพรวมของสุขภาพประชาชนในเรื่องที่ยังคงเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น ประเด็นของผู้ป่วยโรคอื่น ๆ อย่างเช่น โรคเรื้อรังที่รักษาไม่หาย หรือ โรคร้ายแรงอย่างโรคมะเร็ง ซึ่งเป็นโรคที่จำเป็นต้องใช้ยาและยาเหล่านี้ก็ติดสิทธิบัตรและมีราคาสูง ทางหลักประกันสุขภาพเองก็อาจจะรับภาระทั้งหมดไม่ไหว ดังนั้นการต่อยอดของงานวิจัย น่าจะให้ความสำคัญกับกลุ่มโรคเหล่านี้ รวมถึงสอบถามถึงกระบวนการรับรู้ภาวะเสี่ยงของผู้ป่วยโรคเหล่านี้ที่เชื่อมโยงกับการตัดสินใจของภาครัฐ เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐที่ควรจะหันมาให้ความสำคัญและตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพของคนไทยในประเทศ รวมถึงทำให้รัฐตระหนักว่าสุขภาพเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างสูงในการพัฒนามนุษย์